

RELAȚIILE LUI MIHAI VITEAZUL CU SAȘII DIN TRANSILVANIA

de dr. **THOMAS NÄGLER**,
Centrul de Științe Sociale, Sibiu

Epoca domniei și a marilor realizări înfăptuite de către Mihai Viteazul a fost intens cercetată de către istoriografia noastră mai veche și mai nouă. Întreg sec. al XVI-lea demonstrează că între țările române exista o colaborare economică intensă, colaborare ce a cuprins și sfere de conjuncțiune socială și de relații culturale, cele mai oscilante fiind relațiile politice. Între Transilvania și Țara Românească se întăriseră în linii mari relațiile politice în urma destrămării Ungariei istorice, când (la 1541) Transilvania devenise principat autonom sub suzeranitate otomană. Cuprinzând însă și comitatele maghiare din așa-zisul Partium, pe lângă ambiția principilor Transilvaniei de a cuceri comitatele ungare din vest și nord (aflate sub dominație austriacă și otomană), colaborarea politico-militară dintre Transilvania și Țara Românească a fost afectată tocmai de aceste interese „occidentale” ale Principatului, în fond ale marii nobilimi maghiare, după cum și politica domnilor Țării Românești depindea în mare măsură de facțiunile boierești.

Adâncindu-se la sfârșitul sec. al XVI-lea criza politică a grupărilor nobiliare din Transilvania, mai cu seamă cu domnia lui Ștefan Báthory, care a sacrificat problemele Transilvaniei în favoarea tronului polon, urmașii săi, Andrei și Sigismund erau dezorientați în problemele generale ale sud-estului Europei. Ei n-au putut să aplaneze grava exploatare a iobăgimii legate de glie și nici conflictele, reale sau aparente, dintre cele trei stări reprezentate în dietă (nobilimea maghiară, patriciatul săsesc și fruntașii secui), la sfârșitul secolului principatul transilvănean manifestându-se ca o țară inertă.

Relațiile lui Mihai Viteazul cu Transilvania au fost în bună parte influențate și de interesele sociale cu substrat etnic ale locuitorilor principatului. Astfel, nobilimea, fiind dezbinată, a acceptat domnia lui Mihai după victoria de la Șelimbăr, deși ea a păstrat în fond o atitudine ostilă, cu toate că Mihai nu s-a atins de domeniile și privilegiile nobiliare decât în cazuri excepționale. La rîndul lor, secuii au colaborat de la bun început cu voievodul român, ei contribuind în bună măsură la victoria de la Șelimbăr, rămînînd și în continuare de partea lui Mihai pînă la sfârșitul vieții lui. În Mihai ei au văzut garantul libertăților lor istorice care fuseseră încălcate de Báthorești.

În ceea ce-i privește pe sași, ei aveau tradiții îndelungate de legături economice, politice și culturale cu Țara Românească.

Dornici de libertate, ca toate celelalte popoare din sud-estul Europei, după bătălia de la Călugăreni și alianța lui Mihai Viteazul cu Moldova și Transilvania, sașii au luat parte în mod eficient la luptele pentru eliberarea orașelor Tîrgoviște și Giurgiu, fiind comandați de judele regal al Sibiului și comitele sașilor, Albert Huet.

Pentru a-și putea îndeplini năzuințele politice, printre alți diplomați Mihai Viteazul îl ia în serviciile sale pe Marcus Schunckabunck din Brașov, un cetățean de vază al acestui oraș, care din 1598 a fost membru al consiliului orașenesc și între 1604—1606 chiar jude inferior (villicus, Stadthann). Cunoscînd obiceiurile curții imperiale habsburgice și limba germană, Schunckabunck a efectuat două călătorii diplomatice la Praga pentru a trata cu împăratul Rudolph al II-lea, prima dată el fiind însoțit de către banul Mihalcea. Ulterior, Marcus Schunckabunck a scris o cronică despre misiunile sale din 1597, operă ce a fost continuată de membrii familiei sale. Din cronică lui Schunckabunck redăm aici cîteva pasaje semnificative : „În anul 1597, 2 ianuarie, m-a trimis din Alba Iulia Măria Sa Princiară Mihaly Wajd, principele Valahiei, cu banul Mihalyi, boierul său, în ambasadă la împăratul romanilor Rudolph al II-lea la Praga... La 12 februarie am avut cu banul Mihaly, la Praga, audiență la împăratul în persoană și [am vorbit] numai singur, deoarece eu am relatat în limba germană literară legația lui Mihaly Wayda, întreaga sa nevoie și solicitînd împăratului ocrotirea țării Valahiei... Lui Mihaly Wayda [împăratul] i-a aprobat, la solicitarea noastră, solda pentru 4 000 de luptători timp de șase luni în Valahia, iar pentru vara următoare încă 20 000 florin pentru 4 000 de oameni.

La 25 octombrie ale acestui an 1597 Măria Sa Princiară Mihaly Wayda m-a trimis iarăși curier la împăratul romanilor... Atunci ni s-au dispus toate lucrurile oral, iar Mihaly Wayda a scris împăratului o scrisoare de credință, așa încît Maiestatea Sa să-mi acorde o asemenea credință, ca și cum el ar fi în persoană acolo... A patra zi după sosirea mea la Praga am fost primit în audiență la împărat, iar împăratul m-a ascultat cu totul îngăduitor, cînd eu am ținut cuvîntarea mea în limba germană, care după lungimea ei și după memoria mea proastă a sunat așa :

«1. Înalte, creștine, alteță și neînvins împărat, domnule milostiv !

Domnul meu milostiv, Mihaly Wayda, principele Valahiei, Vă comunică Maiestății Voastre imperiale serviciul său... Domnul meu și cu întreaga țară mulțumește supus Maiestății Voastre Imperiale pentru milostivirea pe care i-ați arătat-o la cea mai mare nevoie pentru întreținerea acolor a celor 4 000 de oameni și pentru bogata lor soldă. Cu aceștia, cu ajutorul lui Dumnezeu, domnul meu i-a întîmpinat pe tătari, care îl atacaseră, și i-a respins pînă la Cetatea Albă... Pentru ca domnul meu să poată opune rezistență în continuarea acestui dușman, el și întreaga țară transmit rugămintea către Maiestatea Voastră Imperială să nu sistați ajutorul milostiv acordat, ci [armata] s-o întrețineți acolo și anul viitor. Cu acest ajutor al Maiestății imperiale domnul meu speră să fie de folos întregii creștinătăți, căci acum era gata să treacă Dunărea în Bulgaria pentru folosul creștinilor...

3. Sosește la Maiestatea Voastră imperială și supusa rugămintă a domnului meu milostiv, să apreciați serviciul său fidel pe care l-a făcut pentru creștinătate, pentru care a fost distrusă și devastată întreaga sa

țară etc., de a-i acorda prin milostenie de către Maiestatea Voastră Imperială ceva domenii, pentru ca în cazul în care ar fi gonit din țara sa, ceea ce să împiedice milostivul Dumnezeu, și o anumită localitate pentru a putea ședea cu soția și copilul...

4. ...Rugămintea sa supusă este ca Maiestatea Voastră imperială să dea o scrisoare de grațiere, pentru ca nimeni, nici asupra lui, nici asupra urmașilor săi sau boierilor valahi să aibă pretenții de ordin financiar...».

[De la împăratul] am adus de data aceasta lui Mihaly Wayda pomenita scrisoare cu privire la datorii, care au fost făcute pe vremea [dominației] turcilor, atît de către alți domnitori, cît și cele făcute de el pentru țara Valahiei, ca asemenea datorii să nu mai fie plătite niciodată, nici de către Mihaly Wayda, nici de către urmașii săi sau de către boieri. În scrisoare, de pe care am și eu o copie, se mai spune că în întregul Imperiu roman, nici pe Mihaly Wayda, nici pe urmașii săi și totodată nici pe boierii valahi, nici un om, fie el creștin sau păgîn, nu are puterea de a-i chema în fața judecății.

Eu i-am predat și 20 000 [de florini], fiindu-i promise pentru toate lunile din vara următoare [1598] cite 20 000 florini. Și dacă [Mihai] l-ar fi rugat pe împărat, după cum îl sfătuisem, ar fi primit lingă Bratislava, [castelele] Bassim și Szent Györg, amîndouă castelele frumoase, care aveau un venit anual de 60 000 florini...¹

Se înțelege că cele două misiuni diplomatice, duse la bun sfîrșit de către Marcus Schunckabunck, i-au fost de mare folos lui Mihai Viteazul, deoarece în urma victoriei strălucite de la Călugăreni turcii plănuiau mereu să-l înlăture pe domn și să supună Țara Românească.

Abandonarea tronului Transilvaniei de către Sigismund Báthory în aprilie 1598 a făcut inutile alte călătorii ale lui Schunckabunck la Praga, de acum înainte emisarii imperiali putînd veni direct la Mihai Viteazul, iar diplomații acestuia erau permanent în legătură cu diplomația habsburgică².

Se știe că în bătălia de la Șelimbăr sașii au luptat în tabăra lui Andrei Báthory. Însă conform principiului lor, de a sta alături de cel care le asigură drepturile, ei l-au admis ca domn pe Mihai Viteazul. Aceptînd — ca și celelalte stări ale Transilvaniei — unirea cu Țara Românească, sașii n-au avut decît de cîștigat de pe urma acestei uniri, ei putîndu-și desface mai ușor produsele de breaslă la sud de Carpați, lucru de care erau conștienți în 1600, așa cum vor fi conștienți și la marea unire din 1918. Mihai Viteazul fiind silit de împrejurări să poarte mereu războaie locale, cu sau împotriva ambițiosului Georgio Basta, el avea mereu nevoie de bani. Fiind adeptul concepției că meșteșugarii sași sînt posesori de averi deosebite, Mihai a pretins mereu sume de bani pentru a-și putea plăti mercenarii recrutați în tabăra sa. Această concepție au avut-o, de altfel, majoritatea principilor maghiari ai Transilvaniei. La început sașii l-au ajutat pe Mihai Viteazul pe plan financiar, fără să fie

¹ M. Schunckabunck, *Chronik*, publicată în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó* (vol. 6), *Cronici și jurnale (1549—1827)*, voi. 3, Brașov, 1915, p. 2—7.

² Despre misiunile lui Schunckabunck la Praga cf. C. Göllner, *Über die diplomatische Mission des sächsischen Bürgers Marcus Schunckabunck im Dienste Michaels des Tapfern (1597)*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde“, nr. 2, 1959, p. 153—157.

necesare demersuri deosebite. Pretențiile sale fiind însă tot mai dese, forul administrativ suprem al sașilor, Universitatea săsească, s-a văzut în fața unor dificultăți tot mai mari. Conform obiceiului, toate impozitele, atât cele ordinare cât și cele extraordinare, nu erau plătite după avere, ci pe numărul curților din fiecare localitate, ceea ce însemna că un țăran oarecare sau un meșteșugar de rînd plătea la fel ca marele comerciant sau starostele de breaslă. În aceste condiții, în vreme ce sașii bogați practic nu aveau de suferit, unele gospodării de rînd erau ruinate sau se apropiiau de dezastru. De aceea, în anul 1600 o serie de țărani și chiar sate întregi refuzau să mai plătească impozite noi, considerate a fi inegale. La rîndul său, patriciatul urban, persistînd în obiceiul de a strînge impozitele în mod egal, punea vina pe țărani. Fiind silit de împrejurări, Mihai Viteazul a recurs la represiuni, incendiind cîteva sate. Istoricii de azi știu foarte bine că aceste măsuri energice ale lui Mihai nu au vizat în mod deosebit o populație sau alta. Putem spune că dacă se vorbește de jertfele făcute în această direcție, se cuvine arătat că pentru marele act istoric înfăptuit de Mihai Viteazul, și-a dat sîngele și a suferit în primul rînd marea masă a țărănimii române de pretutindeni.

În ceea ce privește revolta țăranilor iobagi români din Transilvania împotriva nobilimii, prilejuită de intrarea lui Mihai în acest principat, aceasta i-a afectat prea puțin pe sași, deoarece numărul nobilimii de origine săsească era infim.

Răsfoind cronicile săsești din perioada lui Mihai Viteazul nu reiese de nicăieri că românii, care locuiau împreună sau în sate vecine cu sașii, s-ar fi ridicat împotriva celor din urmă, cu toate că mulți cronicari relevă că Mihai Viteazul a cucerit Transilvania cu forța. Astfel, într-o cronică anonimă din Prejmer, districtul Brașovului, menționează doar următoarele : „În ziua de 28 octombrie 1599 a avut loc bătălia, în care din partea valahă au rămas 2 040, maghiari 3 027 și sași 350 morți. Mulți țărani au fugit spre Sibiu, fiind trași înăuntru cu frînghiile peste ziduri.

Curînd după încheierea victoriei lui Mihail Wlad, valahii noștri transilvăneni, s-au strîns în cete și au atacat în mod deschis domeniile și curțile nobililor, omorînd pe mulți dintre stăpînii lor”³. Din această însemnare, ca și din multe altele, nu reiese nimic despre vreo ciocnire dintre românii și sașii din Transilvania, ridicare românilor împotriva stăpînitorilor lor feudali fiind în întregime urmarea situației lor sociale și nicidecum a unor divergențe etnice, cum au crezut mai mulți istorici burghezi.

O asemenea accepțiune despre relațiile interetnice nici nu mai putea fi posibilă după o perioadă atât de îndelungată de conviețuire. Dintr-o altă cronică, referitoare la anii 1345—1748, atribuită lui Joseph Teutsch, reiese că sașii s-au preocupat în continuare de apropierea, inclusiv religioasă, față de români, ca și pe plan cultural în general : „În 12 martie 1599 domnul Johannes Benkner, judele Brașovului, a ordonat ca valahii de lingă oraș (Șcheii Brașovului) să fie învățați în catehism și prin acesta să fie reformați, dar a fost de un folos prea mic... În 1600 domnul Benkner, judele, a dispus să se traducă cei patru evangheliști din sîrbă în

³ *Excerpta ex alio manuscripto rustici cuiusdem Prasmariensis*, în *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol. 5, Brașov, 1904, p. 432.

valahă prin diaconul Kores din Tergovist și Tudor Deak, pentru a-i ajuta pe popii valahi⁴. Știm foarte bine că sașii ar fi dorit să-i atragă pe români de partea confesiunii luterane, dar aceasta mai ales în ideea întăririi taberei protestanților împotriva bisericii catolice.

Faptul că unele măsuri de reprimare întreprinse de Mihai Viteazul, sau de unii căpitani de-ai lui — dar care nu trebuie nici exagerate, și nici trecute cu vederea — nu au lăsat urme adinci în conștiința sașilor, aceasta se explică mai ales prin faptul că principii Transilvaniei care au urmat lui Mihai au avut grijă să organizeze devastări și să pretindă de la sași sume uriașe — ca pe timpul lui Gabriel Báthory —, care au întrecut cu mult pretențiile, de scurtă durată, ale lui Mihai Viteazul.

Că măsurile mai aspre din timpul lui Mihai Viteazul au fost acte dictate de moment și nu voite din convingere, în sensul unor distrugeri de dragul distrugerilor, ni le relevă deja gânditorii sași iluminați din sec. al XVIII-lea. Cităm dintr-un studiu publicat în 1787 de Johann Seivert, în care autorul scrie la biografia lui Mihai Viteazul: „...Apoi s-a gândit și la creditorii săi din Constantinopol și Adrianopol. În 1594 i-a chemat pe toți la el, dispunând uciderea tuturor. Mai ușor nu ar fi putut să-și plătească datoriile. Aceeași soartă au avut-o războinicii turci, pe care-i ținuse alături de el pentru siguranța sa. El i-a strins într-o curte nobiliară, pe care a incendiat-o pe neașteptate din toate părțile... încît toți au pierit în flăcări. Aceasta a fost preludiul hotărîrii sale, de a scutura cu totul jugul turcesc...”⁵. Aceeași admirație o are Seivert față de toate episoadele din scurtă dar rodnică domnie a lui Mihai Viteazul.

Prin cele înfățișate nu am putut urmări în acest cadru întregul complex al relațiilor lui Mihai Viteazul cu sașii, dar credem că referirile cronicarilor sași înfățișate aici au putut să redea esența acestor relații.

Scrierile contemporane și ulterioare ale sașilor din Transilvania probează că evenimentele din timpul domniei lui Mihai Viteazul și îndeosebi marea unire realizată de el la cumpăna veacurilor XVI și XVII au avut un puternic ecou în rîndul populației săsești, care, în multe din aceste momente, a înțeles necesitatea de a colabora și de a sprijini fapta viteazului voievod.

LES RELATIONS DE MIHAI VITEAZUL AVEC LES SAXONS DE TRANSYLVANIE

R é s u m é

L'auteur présente les relations de Mihai Viteazul (1593—1601) avec les Saxons de Transylvanie avant et après l'union de celle-ci, réalisés par le prince de la

⁴ J. Teutsch, *Kurzgefasste Jahr-Geschichte von Siebenbürgen besonders Burzenland*, in *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol. 4, Brașov 1904, p. 100.

⁵ J. Seivert, *Seltene Goldmünze des Johann Michael, Woywodens der Walachey und Moldau. Kaiser Rudolphs Rath. Statthalters von Siebenbürgen, und Obersten Befehlshaber der Kaiserlichen Kriegsvölker, jenseits Siebenbürgens, und in den dazu gehörigen Theilen*, in *Ungarisches Magazin, oder Beyträge zur Ungarischen Geschichte, Geographie, Naturwissenschaft, und der dahin einschlagenden Litteratur*, vol. IV, Preßburg (Bratislava), 1787, p. 99—105.

Valachie après la bataille de Selimbăr, de 1599. Après la victoire de Călugăreni et grâce à l'alliance des trois pays roumains, les Saxons de Transylvanie ont participé, sous la commande d'Albert Huet, le juge royal de Sibiu et leur comte, à la délivrance de Tirgoviște et Giurgiu, les deux villes occupées par les Turcs. Après ça, en 1597, Mihai Viteazul a été aidé par Marcus Schunckabunck, de Braşov, qui a traité pour deux fois, à Prague, avec l'empereur Rudolph II, en obtenant l'appui financier de celui-ci pour les mercenaires de Mihai Viteazul.

Après l'union de la Transylvanie avec la Valachie, c'étaient les Saxons de Transylvanie qui ont payé, plusieurs fois, des impôts pour soutenir l'armée du prince roumain. Quoiqu'il s'agit de grands impôts, quoi que le prince roumain aie détruit plusieurs villages pour obtenir ce qu'il voulait, les chroniques saxonnes témoignent que celui-ci a observé tous les droits de la communauté saxonne.